

ՄՏՈՒԳԱԲԱՆԱԿԱՆ ԴԻՏԱՐԿՈՒՄՆԵՐ

ՆԵԿՏԱՐ ՄԻՍՈՆՅԱՆ

1. Քերել/քորել/քերծել/քերթել/քարթ

Հ. Աճառյանը հայերեն արմատական բառարանում **քեր** «քերած կամ գրած բան», որից՝ **քերել** «քերել, քորել, սկրդել», համարում է բնիկ բառ՝ հ.-ե. *sqer- կամ *qer- «կտրել, ճեղքել» արմատից: Նա բերում է հ.-ե. մյուս լեզուների՝ այդ արմատից ծագած ձևերը. սանսկ. krati, krnoti «սպանել, վիրաւորել, ոչնչացնել», հուն. **κείρω** «կտրել, մկրատել, խուզել», լիթ. skiriù, skirti «անջատել», ինչպէս նաև -t աճականով ձևերը՝ լիթ. kertù «կտրատել», skirti «բաժանել» և այլն¹: **Քորել** բառը համարում է նույն արմատի՝ տարբեր ձայնավորմամբ կազմված ձև: **Քերթ** «կաշին հանելը», որից՝ **քերթել** «աստիկ քերել, կաշին քերթել», և **քերծ** «տաշել, քերթել», որից՝ **քերծել**, նույնպէս համարում է հ.-ե. *sker-, *ker- նախաձևից -թ և -ծ աճականներով կազմված արմատներ²: Գ. Չահուկյանը ևս ստուգաբանական բառարանում **քեր**, **քոր**, **քերթ**, **քերծ** արմատները ծագած է համարում հ.-ե. *sqer-, *qer- նախաձևից և բերում է հին հնդկերենի krati և հունարենի **κείρω**՝ այդ արմատին հանգող ձևերը՝ ավելացնելով նաև հին սլավոներենի skora «մորթ, կաշի», լատ. cortex «կեղև», հին իռլանդերենի scaraim «բաժանել» բառերը³, իսկ «Հայոց լեզվի պատմություն» աշխատության մեջ նշում է * (s) ker- նախաձևի *ker-/*kor- տարբերակները **քերել/քորել**, *kerdie-ն՝ **քերծել**, և *kerth-ը՝ **քերթել** բառերի համար⁴:

Յ. Պոկոռնու բառարանում * (s) ker-, (s) kerə-, (s) krē- «կտրել» նախաձևի՝ հնդեվրոպական լեզուներում պահպանված արմատների մեջ նշվում է նաև հայ. **քորել**, հուն. **κείρω**, հին իռլ. scar (a) im «կտրել, առանձնացնել», կիմր. ysgar «բաժանում, առանձնացում», հին իսլ. skera «կտրել, առանձնացնել», բերվում են նաև այս արմատի -d- և -t- աճականով ձևերը, ինչպէս հայերենում՝ **քերթել**, լիտվ. skiriù, skirti «կտրել, բաժանել», լատիշ. škirt «կտրել, բաժանել», հին

¹ Հ. Աճառյան, Հայերեն արմատական բառարան, հ. 4, Եր., 1979, էջ 570-572 (այսուհետև՝ ՀԱԲ):

² Տե՛ս ՀԱԲ, էջ 572-573:

³ Տե՛ս Գ. Չահուկյան, Հայերեն ստուգաբանական բառարան, Եր., 2010, էջ 781-782 (այսուհետև՝ ՀՄԲ):

⁴ Տե՛ս Գ. Չահուկյան, Հայոց լեզվի պատմություն: Նախագրային ժամանակաշրջան, Եր., 1987, էջ 148 (այսուհետև՝ ՀԼՊ):

եկալավ. na-črētati, ռուս. եկալավ. črēt, črēsti «կտրել» իմաստներով⁵:

Ռուս լեզվաբան Լ. Վ. Կուրկինան «Սլավոնական ստուգաբանություններ» հոդվածում անդրադառնում է սլավեներենի škr̥t, սեռ. հոլով՝ škr̥ta **քերթվածք** բառին՝ գրելով, որ դրա ծագման մասին հստակ կարծիք չկա: Նա գրում է. «Այս բառի (škr̥t) ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ այն պատկանում է նախասլավոնական բառապաշարի հին շերտին և ամենայն հավանականությամբ հ.-ե. * (s) ker- «կտրել» արմատի արտացոլումն է»⁶: Այնուհետև նա ավելացնում է, որ այդ արմատը -t և d- աճականներով զուգահեռներ ունի սլավոնական շատ լեզուներում, ինչպես եկալավ. чръмж, чръсму «կտրել», ռուսերեն черта⁷: Լ. Կուրկինան վկայակոչում է նաև սլավեներենի ստուգաբանական բառարանի հեղինակ Մաքս Պլետերշնիկին՝ նշելով škr̥ta «քարթ, քերթ, քերթվածք (зазубрина, зарубка, насечка)» բայը՝ škr̥tati «մանր կտրատել, քերթվածք անել (мелко резать, делать зарубки, насечки)»⁸ իմաստներով:

Լ. Կուրկինան գրում է, որ * (s) kr̥t- արմատից կազմված մեծաթիվ բայական և անվանական կազմություններ կան չեխերենում, որոնք այդ արմատի ավելի ճշգրիտ բառաիմաստային համապատասխանություններն են. հմմտ. չեխերեն krtati/škr̥tati, որն ունի «քերծել, ճանկոել, անընթեռնելի գրել (царапать, скрести, писать неразборчиво)» իմաստները⁹: Լ. Կուրկինան հանգում է այն եզրակացության, որ այդ նախաձևից ծագած բառերն ունեն իմաստային ընդհանրություն՝ «ճեղքել, կտրել այնպես, որ առաջանան քարթեր», դրանից էլ բնականաբար զարգացել են «քերծել, քերել, ճանկոել, քերծեր անել»։ վերջինս հավանաբար հիմք է հանդիսացել «գրելու գործընթաց» իմաստն արտահայտելու համար: Լ. Կուրկինան «черта» բառի նշանակության համար հղում է նաև Մ. Ֆասմերին: Ֆասմերի բառարանում черта բառահոդվածում բերվում են նաև ուկրաիներենի, բուլղարերենի ձևերը՝ черта, եկեղեցապալավ. чьрта, հին սլավ. чрътати, և նշվում են հունարենի ἐγ-χάρᾶσσω, ատտիկյան ἐγχαράττω ձևերը՝ «կտրել, զծել» իմաստով, ինչպես նաև հին չեխ. črtadlo բառը՝ «հարմարանք՝ գործիք, որով կտրում են»¹⁰ իմաստով: Այստեղ հարկ ենք համարում նշել, որ Պոկորնին * (s) ker, (s) kerə-, (s) kr̥- նախաձևից ծագած բառերի մեջ նշում է նաև հրգ. scar, scaro «զուրանի խոփ» իմաստով¹¹:

⁵ Տե՛ս և **J. Pokorny**, Indogermanisches Etymologisches Wörterbuch, I band, Franke Verlag Bern und München, 1959, էջ 938-942:

⁶ **Л. В. Куркина**, Славянские этимологии. IV. Этимология. 1975. М., 1977, էջ 13:

⁷ Տե՛ս և նույն տեղը:

⁸ Նույն տեղում, էջ 13:

⁹ Տե՛ս և նույն տեղը, էջ 14:

¹⁰ **М. Фасмер**, Этимологический словарь русского языка. Т. 4. М., 1987, с. 348.

¹¹ Տե՛ս և **J. Pokorny**, նշվ. աշխ., էջ 939:

Իմաստային ճիշտ նույնպիսի զարգացումներ է ունեցել *sker- արմատը հայերենում: Հայտնի է, որ հայերենում ևս **քերթել** բայը ունի նաև «բանաստեղծել, ստեղծագործել» իմաստը: Այդ իմաստը նշվում է և՛ հայերենի ստուգաբանական բառարաններում (Հ. Աճառյան, Գ. Ջահուկյան), և՛ գրաբարի բառարաններում:

Հ. Աճառյանը **քերել** բայի իմաստների մեջ «քերել, քորել» բառերից հետո նշում է նաև **սկրդել** բայը: **Սկրդել** բառը Աճառյանի արմատակաՆում չկա, բայց կա **սկրթել**, որը նա համարում է անստույգ ծագման բառ, բացատրում է՝ «... «մորթը պլոկել, լոպկել հանել», իբր միջին հյ. բառ ունի Նորայր, Բառ ֆրանս. 436ա: Կենդանի է արդի գաւառականների մէջ»¹²: Գ. Ջահուկյանը հայերեն ստուգաբանական բառարանում նշում է **սկրթել** բառի իմաստները՝ «մորթը պլոկել, քերթել», և ավելացնում է. «Ծագումն անհայտ է (կապ ունի՞ **քերթել**-ի հետ)»¹³: Ռ. Ղազարյանի և Հ. Ավետիսյանի «Միջին հայերենի բառարանում» **սկրդել** բառը բացատրվում է «թեթևակի, երեսանց քերել»¹⁴: Յ. Գայայեանի բառարանում **սկրթել**-ը բացատրվում է «քեղրթել, դալար ճիւղը կեղեւել, պոլոկել, լոպկել»¹⁵: Ե՛վ Է. Աղայանի, և՛ Հ. Աճառյանի անվան լեզվի ինստիտուտի բացատրական բառարաններում **սկրթել**-ի իմաստների մեջ առաջինը նշվում է «արմատախիլ անել», հետո միայն՝ «պոկոտել, երեսանց թեթև քերել, քերծել»¹⁶: Հետաքրքիր է, որ Լ. Կուրկինյան գրում է, թե բացառված չէ * (s) krc- արմատից ծագած բառերի շարքին պատկանի նաև krtice ձևը՝ «արմատախիլ արված (արմատներ) (выкорчеванные корни)» իմաստով¹⁷: Այսպիսով, կարելի է ասել, որ Ջահուկյանի՝ որոշ կասկածով արած ենթադրությունը՝ **սկրթել**-ի՝ **քերթել**-ի հետ կապ ունենալու մասին, կարելի է համարել հաստատված:

Կարծում ենք, որ այս նույն *sker-, *ker- արմատին կարելի է հանգեցնել նաև հայերեն **քարթ** բառը: Բառը չկա ո՛չ Հ. Աճառյանի և Գ. Ջահուկյանի ստուգաբանական, ո՛չ գրաբարի, ո՛չ միջին հայերենի բառարաններում: Է. Աղայանի բացատրական բառարանում **քարթ** բառի իմաստն է «փայտի՝ մետաղի ևն վրա սուր գործիքով արված կտրվածք՝ խազ»¹⁸: Հ. Աճառյանի անվան լեզվի ինստիտուտի բառարանում **քարթ**-ը բացատրվում է «փայտի վրա դանակով արված խազ կամ փոք-

¹² ՀԱԲ, հ. 4, էջ 232:

¹³ ՀԱԲ, էջ 684:

¹⁴ Ռ. Ղազարյան, Հ. Ավետիսյան, Միջին հայերենի բառարան, Եր., 2009, էջ 705 (այսուհետև՝ ԱՀԲ):

¹⁵ Յ. Գայայեան, Բառարան գանձարան հայերեն լեզուի, Գահիրե, 938, էջ 450:

¹⁶ Է. Աղայան, Արդի հայերենի բացատրական բառարան, Եր., 1976, էջ 1311 (այսուհետև՝ ԱՀԲԲ), Ժամանակակից հայերենի բացատրական բառարան, հ. 4, Եր., 1980, էջ 310 (այսուհետև՝ ԺՀԲԲ):

¹⁷ Տե՛ս «Этимология, 1975», М., 1977, էջ 14:

¹⁸ ԱՀԲԲ, էջ 1561:

րիկ կտրվածք»՝ բարբառային նշումով¹⁹: Ճիշտ նույնպիսի իմաստներ է նշում Լ. Կուրկինյան սլավոնական լեզուների համար: Հայերենում կա **քարթեղ** բառը, որը Ս. Մալխասյանը բացատրում է «1. յեսանաքար, 2. ամենանուրբ՝ բարակ գծերով խարտոց»²⁰: Հ. Աճառյանը գավառական բառարանում բերում է Ղարաբաղի բարբառի **քարթեղ** բառը՝ 1. «յեսանաքար, սրոց, 2. ամենափոքր ծակերով խարտոց» իմաստներով²¹: Այս բառը նույն իմաստներով բերված է նաև Լեզվի ինստիտուտի հրատարակած բարբառային բառարանում²²: Ղարաբաղի բարբառի բառարանում բերվում են **քարթեղ**, **քարթըղ** բառերը՝ «գործիքներ սրելու հարմարանք, բարակ խազերով խարտոց»²³: Նույն բառարանում բերվում է նաև **քարթմա** բառը՝ «հողը փխրեցնելու գործիք, որ բաղկացած է երկար ձողից, որի ծայրին ամրացված է 10-20 սմ լայնությամբ մետաղե կեռ շեղք»²⁴: Հետաքրքիրն այն է, որ Լ. Կուրկինյան իր հոդվածում բերում է սերբախորվաթերենի՝ skrt- արմատից ծագած oskrt, սեռականը՝ oskrti, որն ունի «հատիչ, քարտաշի մուրճ (резец, молоток каменотеса)» իմաստները: Նա իրավացիորեն նշում է նաև, որ իմաստային առումով «կտրել» նշանակությամբ արմատից բնականաբար կարող էին ծագել կտրող գործիքների անվանումներ, և բերում է ռուսերեն чертец և чертало բառերը՝ нож, чересло «դանակ, գութանի խոփին նախորդող կտրիչ» իմաստներով²⁵ (հմմտ. Ղարաբաղի բարբառի **քարթմա** բառը գրեթե նույն իմաստով, ինչպես նաև Պոկոռնու՝ վերը նշված հրգ. scar, scaro, անգլաքառ. scēar «գութանի խոփ»): Անգլերենի ստուգաբանական բառարանում հ.-ե. *sker- նախաձևից ծագած արմատների մեջ նշվում են հին անգլերեն scear, scær ձևերը՝ «գութանի խոփ» իմաստով²⁶:

Լ. Կուրկինյան, նկատի ունենալով սլավոնական լեզուներում s-ով և առանց s-ի ձևերի առկայությունը (krtati-škrati), ենթադրում է, որ բառակզբի s-ը այսպես կոչված սահող s-ը (s-mobile) կարող է լինել²⁷: Կարելի է ենթադրել, որ նմանատիպ հարաբերություն գոյություն ունի նաև հայերեն **քերթել**, **քերծել** և **սկրթել** բառերի միջև:

Այսպիսով, կարծում ենք, կարելի է եզրակացնել, որ հ.-ե. *sker-, *ker- արմատը զբաբարում և հայերենի բարբառներում արտացոլվել է **քոր**, **քեր**, **քերթ/քերծ**, **քարթ**, **քարթեղ**, **քարթմա** տարբերակներով՝ հ.-ե. ձայնդարձի երեք աստիճաններով, և դրսևորում է իմաստային այնպի-

¹⁹ Տե՛ս ժՀԲԲ, հ. 4, էջ 723:

²⁰ Ս. Մալխասեանց, Հայերեն բացատրական բառարան, հ. 4, Եր., 1944, էջ 562:

²¹ Տե՛ս Հ. Աճառեան, Հայերեն գաւառական բառարան, Թիֆլիս, 1913, էջ 1103:

²² Տե՛ս «Հայոց լեզվի բարբառային բառարան», հ. 7, Եր., 2012, էջ 113:

²³ Ա. Մարգարյան, Ղարաբաղի բարբառի բառարան, Եր., 2013, էջ 790:

²⁴ Նույն տեղում, էջ 809:

²⁵ Տե՛ս Լ. В. Куркина, նշվ. աշխ., էջ 17:

²⁶ Տե՛ս www.etymonline.com

²⁷ Տե՛ս Լ. В. Куркина, նշվ. աշխ., էջ 13:

սի անցումներ, որոնք իրենց մերձավոր զուգահեռներն ունեն սլավոնական լեզուներում և ռուսերենի բարբառներում:

2. Աղիփ, գաղփուն, գաղփաղփուն

Աղիփ բառի մասին Հ. Աճառյանը արմատական բառարանում գրում է, որ գործածված է միայն մեկ անգամ՝ «Կառուարն տեղեակ պնդեցեղ և կազմեցեղ զկառս իւր, զի մի՛ անկեալ և գաղիփ առցէ» (Մեծոբեցի), և համարում է անհայտ ծագման արմատ: Աճառյանը բերում է **աղիփ առնուլ**, **գաղիփ առնուլ** ձևերը և բացատրում «տկարանալ, խախտիլ, վնասիլ», կրկնությանը՝ **գաղփաղփուն** «տկար, խախուտ, խարխուլ», **գաղփումն** «սահիլ, վայր ընկնիլ»²⁸: Գրաբարի գրեթե բոլոր բառարաններում բերվում են **աղիփ, գաղփուն, գաղփաղփուն** բառերը՝ «թույլ, տկար, խախուտ, խարխուլ, անհաստատ, երերուն» իմաստներով:

Գ. Ջահուկյանը «Հայոց լեզվի պատմություն: Նախագրային ժամանակաշրջան» աշխատության մեջ խոսում է **աղփ-ուն** «տկար» բառի մասին և հավանական է համարում նրա ուրարտական ծագումը²⁹, բայց «Очерки дописменного периода армянского языка» աշխատության մեջ **աղիփ** բառը նա ծագած է համարում հ.-ե. *lei- նախաձևից (*el-ei -ից) և համեմատում է հին անգլերենի և հին սաքսոնների lef (*lei-bho-) «թույլ, տկար», լիտվերենի liebas «նիհար, բարակ», հին սլավոնների libevъ, libavъ, libivъ (*lei-bho-) «թույլ» ձևերի հետ³⁰, իսկ «Հայերեն ստուգաբանական բառարանում» **աղիփ** բառի համար որոշ կասկածով կանխադրում է *alp- նախաձևը՝ «փոքր, թույլ» իմաստով, և բերում է զուգահեռներ՝ հինդլ. álpa, alpaka «փոքր, քիչ, սակավ», լիտվ. alpti «ուշաթափվել»³¹: Յ. Պոկորնու բառարանում *alp- նախաձևից ծագած բառերի շարքում նշվում են հինդլ. álpa-, alpaka-, լիտվ. alpstù, alpaũ, alpti «ուշաթափվել», alpùs «թույլ, տկար, անուժ», հուն. ἀλαπαδνός (Էսքիլեսի մոտ՝ λαπαδνός) «թույլ, անուժ», ἀλαπάζω «հյուծել, ուժասպառ անել», λαπαρός «նիհար, վտիտ», իերթ. al-pa-an-da- (alrant-) «հիվանդ, թույլ», բերվում են թոխ. A lalamsk-, թոխ. B lalamske ձևերը՝ «թույլ, քնքուշ, բարակ, փխրուն» իմաստներով³²:

Յ. Պոկորնին բերում է նաև *lěb-, *lǫb-, *lāb-, *l_eb- նախաձևերը՝ «թույլ, թույլ կախվել» իմաստով. հնդեվրոպական լեզուներում կան հետևյալ զուգահեռները՝ հուն. λοβός «ականջի բլթակ», լատ. labō, -āre «տատանվել, տարուբերվել», lapsus «սահել, ընկնել», իսլանդ. lapa «թույլ կախվել», նվգ. laff՝ «թույլ», լիտվ. slobstù, slǫbti՝ «թուլանալ», արևելալիտվ. slǫbnas «թույլ, անգոր», լատիշ. slābēt «սաստիկ թուլանա-

²⁸ ՀԱԲ, հ. 1, էջ 131:

²⁹ Տե՛ս ՀԼՊ, էջ 437:

³⁰ Տե՛ս Գ. Ժայգյան. Очерки дописменного периода армянского языка. Ер., 1967, էջ 125:

³¹ ՀԱԲ, էջ 37:

³² Տե՛ս Ե. Սոկորնի, նշվ. աշխ., էջ 662:

լ», հին եկալավ. *slabъ* «թույլ, անուժ, տկար», մվգ. *erlassen* «թուլանալ», նվգ. *laff* «ուժասպառ, թույլ»³³:

Կյոբլեր Գերհարդի՝ գերմաներենի ստուգաբանական բառարանում *schlafen* «թույլ, տկար, նիհար» բառի համար բերվում են մվգ. *slafen*, հվգ. *slafan*, հին սաքս. *slapan* ձևերը, որոնք հանգեցվում են գերմ. *slepan-ին, որի համար կանխադրվում են հ.-ե. **lab-*, **slab-*, **leb-*, **lob-* «թույլ, թույլ կախված լինել» (*schlaf hangen*) նախաձևերը³⁴:

Մլավոնական լեզուների ստուգաբանական բառարանում, որն ընդգրկում է հին սլավոներենի բառապաշարը, բերվում է *labavъ* բառը՝ «թույլ, տկար» իմաստով, որը սերբախորվաթերենում ունի *labav* ձևը՝ «անկատուն, թույլ» իմաստով. վերջինիս ելակետային ձևն է համարվում *hlaba*³⁵:

Օ. Տրուբաչևը, որն այդ բառարանի խմբագիրն է, գրում է, որ այս բառը կարելի է կապել *labati արմատի հետ՝ «ագահաբար խժռել, ուտել» նշանակությամբ՝ - (a) *vъ* ածանցով³⁶: Կարծում ենք, որ այս երկու արմատները համեմատելը այնքան էլ հավանական չէ, մանավանդ եթե նկատի ունենանք բառի իմաստային կողմը:

Մ. Ֆասմերի բառարանում բերվում են սլավոնական լեզուների ձևերը՝ ուկր. *слабій*, բելոռուս. *слабы*, հին ռուս. *слабъ*, հին սլավ. *слабъ*, բուլղ. *слаб*, սլովեն. *slab*, *slába*, չեխ. *slabý*, *sláb* «թույլ, թուլանալ» իմաստներով, և դրանք համեմատվում են լիտվ. *slobti*, *slobstu*, *slobau* «թուլանալ, գիտակցությունը կորցնել», ինչպես նաև վերը նշված գերմանական լեզուների ձևերի հետ³⁷:

Կարծում ենք, որ հայ. **աղիփ** բառի համար ավելի հավանական է կանխադրել Յ. Պոկոռնու բառարանում բերված **lěb-*, *lōb-*, *lāb-*, *lēb-* նախաձևը, որի՝ հնդեվրոպական մյուս լեզուներում պահպանված զուգահեռները և՛ իմաստով, և՛ հնչյունական կազմով, թվում է, ավելի մոտ են հայերեն բառին, և հայերենի **աղիփ**, **զաղիփ** ձևերը հավանաբար ավելի ճիշտ կլինի հանգեցնել վերը նշված նախաձևերին: Ինչ վերաբերում է բառակզբի **ա**-ին, ապա այն կարող է հավելվածային բնույթ ունենալ, ինչպիսիք են **աղանձ**, **ամիս**, **անուն**, **աստղ** և մի քանի այլ բառերի բառակզբի ձայնավորները, որոնք չկան հ.-ե. մյուս լեզուներում, կամ առկա են միայն հայերենում և հունարենում:

Կարելի է համեմատություն անցկացնել հայերենի **աղիփ**, **զաղիփուն** ձևերի և սլավոնական լեզուների նշված ձևերի միջև, մանավանդ եթե նկատի ունենանք հայերենի **զ**-ով և սլավոնական լեզուների **s-**, **x-**, **h-**ով ձևերը:

³³ Նույն տեղում, էջ 655-657:

³⁴ Տե՛ս **Köbler Gebhard**, Deutsches Etymologisches Wörterbuch, Tübingen, 1995, էջ 356:

³⁵ Տե՛ս «Этимологический словарь славянских языков». Пра斯拉вянский лексический фонд, 1967, выпуск 14, էջ 6:

³⁶ Տե՛ս նույն տեղը:

³⁷ Տե՛ս **М. Фасмер**. Указ. соч. Т. 3. М., 1987, էջ 664:

Բանալի բառեր – *ստուգաբանություն, հնդեվրոպական նախալեզու, հ.-է. նախաձև, ձայնդարձ, արմատ, ածական, բարբառ*

НЕКТАР СИМОНЯН – *Этимологические заметки.* – В статье рассматриваются армянские корни բեր, քր, восходящие к индоевропейской праформе *(s)ker-, (s)kor-, (s)krē-. Приводятся формы с детерминативами -d и t-(բերթել, քրծել) и соответствующие корни других индоевропейских языков. Выдвигается предположение, что слова քրթ (зазубрина), քրթել (точило), քրթաւ (лемех, чересло), существующие в армянских диалектах, также восходят к этой праформе. Помимо того, рассматривается слово աղի (զաղի/զաղիաղիուն) и выдвигается предположение, что оно восходит к индоевропейской праформе *lēb-, lōb-, lāb.

Ключевые слова: *этимология, индоевропейский праязык, индоевропейская праформа, аблаут, корень, детерминатив (определитель корня), диалект*

NEKTAR SIMONYAN – *Etymological Observations.* – The Armenian roots բեր, քր dating back to the Indo-European protoform *(s)ker-, (s)kor-, (s)krē- are studied in the article, the forms with determinants -d and t-(բերթել, քրծել) and corresponding roots of other Indo-European languages are introduced. It is supposed, that the words քրթ (score/зазубрина), քրթել (grindstone/точило), քրթաւ (plugshare / лемех, чересло) existing in the Armenian dialects, also date back to the Indo-European protoform. The Armenian root աղի (զաղի/զաղիաղիուն) as well is studied and it is supposed for it Indo-European protoform *lēb, lōb-, lāb.

Key Words: *etymology, Indo-European parent language, Indo-European archetype, ablaut, root, root determinative, dialect*